

30 Oktyabr Ümumdünya Siyasi Repressiya Qurbanlarının Xatirə Günüdür

Bəlalı talelər

“Xoşbəxt şəkillər”in söylədikləri

Düz 50 il əvvəl – 1974-cü il oktyabrın 30-da ilk dəfə siyasi məhbuslar və repressiya qurbanlarının xatirəsi beynəlxalq gün kimi rəsmən qeyd olunub. Bu yad etmə keçmiş SSRİ-də məhkum olunmuş iki siyasi məhbusun həbsxanada sözügedən təşəbbüslə çıxış etməsindən başlayıb.

lalarını saxlamaq üçün mağazada xadimə işləyib. Bir neçə ay keçib və o da həbs olunub. Şükriyyəyə təklif ediblər ki, Əhməd Cavaddan boşanaraq, qızlıq soyadına qayıtsın, bununla da canını qurtarsın. O isə təklifi qəti rədd edib və məhkum olmağı bundan üstün tutub. “Vətən Xaini Qadınlarının Akmola Düşərgəsi”ndə 8 il sürgün cəzası çəkib. Şükriyyə sonradan bəraət alsada, xoşbəxt çağlarını geri ala bilməyib. Azadlığa çıxandan sonra da onun Bakıda qalmasına icazə verilməyib. Uşaq evlərinə səpələnmiş övladlarını taparaq, başına toplayıb və ömrünün sonuna – 1993-cü ilə qədər Əhməd Cavadın ata yurdu Şəmkirdə yaşayıb. Sevimli ərinin ölüm xəbərini isə bu itkidən 18 il sonra eşidib.

Şəkildə ortada əyləşmiş Şükriyyə xanım həmin an nələr düşünürmü? Çox güman ki, Əhməd Cavadın “Şükriyyəm üçün” şeirinin misralarını xatırlayırmış:

**Şükriyyə, taleyim, şükür xudaya!
Gördüyüm doğrumu, yoxsa pək rəya?!
Dolub ürəyimə bu dadlı xülya,
Şirin günlərimi sürməyəm sənsiz!..**

Bu yaxınlarda sosial şəbəkə seqmentində siyasi repressiya qurbanları Əhməd Cavadla Mikayıl Müşfiqin həmin cəza mexanizminə məruz qalmış xanımları – Şükriyyə Cavad (Bejanidze) və Dilbər Axundzadə ilə Xalq artisti Nəcibə Məlikovanın haçansa çəkilmiş birgə şəklini gördüm və fotonu kompüterimin “yaddaş”ına köçürdüm. Sonra xeyli maraqlansam da, həmin şəklın nə zaman və harada çəkildiyini dəqiq öyrənə bilmədim. Sadəcə, bir saytda yazılıb ki, şəkil 1978-ci ildə Göygöldə çəkilib. Hər bir halda, həzin duyğular yaradan fotonun özü adama çox şey söyləyir...

Deyilənlərə görə, Dilbərgil arabir Şükriyyə xanımgilə yığışar, xoş günlərinin xatirələrinə dalarmışlar. Bəlkə, o şəkil də həmin günlərin yadigarıdır.

Milli istiqlal şairi, Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin qurucularından biri, Dövlət Himnimizin mətninin müəllifi, “Türk Ocağı”nın təsisçisi Əhməd Cavadın ömür-gün dostu Şükriyyə ailəsinin, sevgisinin “cəza”sı boyuna ilk biçilənlərdən olub. Amma şəərəflə yaşayıb, Əhməd Cavadı bilmərrə ayağa verməyib.

Əhməd Cavaddan sonra Şükriyyə ba-

Bir də yada salırmış ki, 1917–18-ci illərdə Mir Cəfər Bağirovla Əhməd Cavad Qubada eyni məktəbdə müəllimlik ediblər. Bəlkə, o zaman Mir Cəfərin “quyruğunu tapdalayıbmış ki, 20 il sonra cəzasını alıb...

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının parlayan ulduzu, zəmanəsinin odlu nəğməkarı olan nakam şair Mikayıl Müşfiqin canından artıq sevdiyi sirdaşına, yarımçıq həyatının yoldaşına həsr etdiyi şeirlərdən boy

göstərən məhəbbət dastanını, ülvə eşq əfsanəsini də hamı bilir. Müşfiqlə xoş güzəran yaşayıb nazlanan, əzizlənən sevgili Dilbər Axundzadə də ərinə görə siyasi repressiyaya uğrayanlardandır. Müşfiqlə 3 il nişanlı, cəmi 4 il də ailəli olub. Ömür-gün dostundan yarım il sonra Dilbəri də həbs ediblər. O da Şükriyyə kimi zindan zillətləri çəkib. Yaman gözəmi gəliblər, əcaba? Yox, rejimin caynağında haqsız yerə çığnanıb əziliblər.

Müşfiq Dilbərin həsrətinə bir gün belə dözməyib. Gözləri hey onu gazib, eşq bəğini xəzan vurduğunu anladıb:

**Ayrılıq oduna könlüm dayanmaz,
Eşq oduna yanan bir daha yanmaz,
Çəkdiyim nalədən neyçün oyanmaz,
Şirin rəyasına qurban olduğum.**

Beləcə, çoxunun həsəd apardığı bir eşqin iztirablı sonucu gəlib. Dərd içində qovrulən Dilbər sonralar qələmə sarılıaraq belə misralar yazacaqdı:

**Dilbərəm, ilk eşqim günəşdir sönməz,
Ömrümün baharı geriyyə dönmez.
Min yol yalvarıram, şəklində dinməz,
Özünə, şəklinə qurban olduğum...**

Bizcə, təqdim etdiyimiz şəkildəki Dilbərin pəjmürdə baxışlarından bunlar oxunur: “1937-ci il iyun ayının 4-də, gecə saat 3-də qapı döyüldü. Gözlənilməyən qonaqlardan biri cavan oğlan idi – Müşfiqin məktəb yoldaşı, azərbaycanlı. Digəri isə qaşqabaqlı yaşlı bir kişi. O oğlan Müşfiqə dedi ki, ay Müşfiq, səni aparmağa gəlmişik, vallah, özüm də həyəcan keçirirəm... Sonra evi axtardılar, Müşfiqin “Dilbərnamə”sini də götürdülər. Bu zaman Müşfiq dedi ki, ona dəyməyin, o Dilbərə aiddir, verin ona... Lakin sonradan “Dilbərnamə”ni bir daha görə bilmədik”.

Mikayıl Müşfiq özü isə xüsusi xidmət orqanları tərəfindən “əksinqilabi-millətçi” fəaliyyətdə təqsirli bilinərək güllələnəklə ölüm cəzasına məhkum edildi. Dilbər xanım da bir neçə ay sonra həbs edilib, təxminən, ilyarım dustaq olub. 1939-cu ilin yazında xəstəliyinə görə azad edilsə də, bir də onun ömrünə yaz gəlməyib.